

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi'nin 2019 yılının Eylül, 20. Cilt, 3. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim...

Dergimizin bu sayısında altı araştırma ve iki derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmalarını kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Nuri Berk GÜNGÖR, Aynur YILMAZ ve Ekrem Levent İLHAN* tarafından yürütülen “Yaşam Kalitesi Bağlamında Özel Bir Sporunun Kazanımları: Ebeveyn Görüşleri Doğrultusunda Bir Durum Çalışması” adlı çalışmadır. Down sendromu tanısı konulmuş elit düzeyde sportif müsabakalara katılan özel bir sporunun sportif kariyerinin yaşam kalitesine olan etkilerini belirlemek amacıyla yürütülen çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada ele alınan elit düzeyde Down sendromlu popüler bir sporunun yaşamındaki bazı değişim verileri babasının değerlendirmeleri doğrultusunda görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizinde betimsel ve içerik analizinden faydalanılmıştır. Analiz neticesinde bulgular altı tema altında şekillenmiştir. Bu temalar: sağlıklı yaşamın alt parametreleri olan sporun fiziksel fonksiyonları, sosyal fonksiyonları, duygusal fonksiyonları, okul fonksiyonu, psiko-sosyal sağlık ve aileye yönelik olumlu tepkilerdir. Temaların altında ise 32 kategori elde edilmiştir. Bu kategorilerde özel bir sporunun farklı gelişim özellikleri açıklanmaktadır. Sonuç olarak elde edilen bulgular doğrultusunda sporculuğun, özel gereksinimli bir bireyde başta fiziksel özelliklerin gelişmesini sağlamanın yanında, bireyin psikolojik ve sosyal özelliklerine de farklı katkılar sunduğu, bu yönüyle yaşam kalitesine doğrudan olumlu bir etkide bulunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte özel sporunun elde ettiği sportif başarıların ailesine de olumlu katkılar sağladığı tespit edilmiştir.

Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Bölümlerinde Okuyan Engelli Öğrencilerin Uyum Düzeyleri ve Beklentileri” adlı ikinci araştırma makalesi *Sevinç NAMLİ ve Sibel SUVEREN* tarafından kaleme alınmıştır. Çalışma beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan engelli öğrencilerin bölümlerine uyumlarını ve beklentilerini tespit etmeye yöneliktir. Nicel ve nitel yaklaşımların bir arada kullanıldığı, karma yaklaşım desenlerinden açıklayıcı sıralı desen ile kurgulanan araştırma, Türkiye genelindeki 21 üniversitenin beden eğitimi ve spor bölümlerinde öğrenim gören tüm engelli öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel bölümüne, 27’si görme, 9’u işitme, 38’i bedensel engelli olmak üzere 71 öğrenci katılmıştır. Nitel bölüme ise, 4 görme, 3 işitme ve 4 bedensel engelli olmak üzere toplam 11 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Beden Eğitimi ve Spor Bölümlerinde Okuyan Engelli Öğrencilerin Uyum Ölçeği” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır. Görme engelli ve bedensel engelli katılımcıların fiziksel alanların düzenlenmesi gibi uygulamalı derslerdeki sorunları ön plana çıkarken, işitme engelli katılımcıların kuramsal derslerde sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretim elemanlarının derslerde kendilerine daha fazla zaman ayırması gibi ortak beklentilerinin olduğu da belirlenmiştir.

Üçüncü araştırma makalesi *H. Deniz DEĞİRMENÇİ ve Arzu ÖZEN* tarafından yürütülen “*Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylere Otel Kat Hizmetleri Becerilerinin Öğretiminde Videoyla Model Olma Uygulamasının Etkililiği*” adlı çalışmadır. Çalışmanın amacı, zihinsel yetersizliği olan bireylere otel kat hizmetleri becerilerinin öğretiminde videoyla model olma uygulamasının etkililiğini ve bu bireylerin video aracılığı ile sunulan hedeflenmeyen bilgi kazanım düzeylerini belirlemektir. Ayrıca çalışmada deneklerin öğretmenlerinin ve hedef becerileri içeren meslek dalında görevli personelin çalışma hakkındaki görüşleri de değerlendirilmiştir. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya iş okuluna devam eden hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan dört yetişkin öğrenci katılmıştır. Araştırmanın başlama, yoklama, öğretim, izleme ve genelleme oturumları bir meslek lisesine ait uygulama otelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları, videoyla model olma uygulamasının zihinsel yetersizliği olan bireylere otel kat hizmetleri becerilerinin ediniminde, kalıcılığının sağlanmasında ve edinilen becerilerin farklı ortam ve araç-gereçlere genellenmesinde etkili olduğunu göstermiştir. Video aracılığı ile sunulan hedeflenmeyen bilgi kazanım düzeyine ilişkin bulgular ise, araştırmaya katılan deneklerin hedeflenmeyen bilgi kazanımını ortalama %81 (ranj=%33-%100) doğruluk düzeyinde gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

Sibel ER NAS, Tülay ŞENEL ÇORUHLU, Muammer ÇALIK, Cevriye ERGÜL ve Ahmet GÜLAY tarafından kaleme alınan dördüncü araştırma makalesi “*Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Fen Bilimleri Deneyle Kılavuzunun Etkililiğinin İncelenmesi*” adını taşımaktadır. Çalışmanın amacı, tartışma yöntemi ve zenginleştirilmiş çalışma yaprağı temelinde “*Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Fen Deneyle Kılavuzu*”nun hazırlanması, uygulanması ve bu kılavuzun öğrencilerin kavramsal anlamaları üzerine olan etkisinin incelenmesidir. Zenginleştirilmiş çalışma yaprakları “dikkat çekme-

etkin uğraşı ve değerlendirme” bölümlerinden oluşmaktadır. Dikkat çekme bölümlerinde tartışma yönteminin “vızıltı 22 ve beyin fırtınası”, değerlendirme bölümlerinde ise “akvaryum veya kartopu” teknikleri kullanılmıştır. Etkin uğraşı bölümlerine ise “Canlılar ve Hayat” öğrenme alanına ilişkin altı deney yerleştirilmiştir. Özel durum yönteminin kullanıldığı araştırma ön, pilot ve asıl uygulama çalışmaları ile tamamlanmıştır. Çalışma grubunu, öğrenme güçlüğü yaşayan 12 kaynaştırma öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak kavram testi, görüşme ve çizim testinden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda “Ortaokul Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Fen Deneyleri Kılavuzu”nun öğrencilerin kavramsal anlamaları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin düşüncelerini çizimlerle ifade etmede daha başarılı oldukları görülmüştür. Bu durum öğrencilerin genellikle yazmada problem yaşamaları ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle yazma konusunda güçlük yaşayan öğrencilerin değerlendirilmesinde çizim yöntemi gibi alternatif yaklaşımların benimsenmesinin bu öğrencilerin doğru biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayacağı ileri sürülmüştür.

Beşinci araştırma makalesi olan “*Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Yaşadıkları Sosyal Sorunlar ve Baş Etme Yolları*” adlı çalışma Hülya YÜKSEL ve Arzu TANRIVERDİ tarafından yürütülmüştür. Araştırmada otizm ve zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip ailelerin sosyal ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların ve bu sorunlarla baş etme yollarının saptanması amaçlanmıştır. Araştırma, özel gereksinimi olan çocuklara sahip ailelerin kurduğu bir derneğe üye olan ebeveynler ile Malatya ilinde, Nisan, 2018 yılında yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini altı anne ve dört babadan oluşmuştur. Anne ve babalarla iki ayrı oturumda odak grup görüşmesi yapılmıştır. Veriler betimsel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın temaları iki ana başlık altında sınıflandırılmıştır: Sosyal dışlanma ve izolasyon ile baş etme yolları. Sosyal dışlanma ve izolasyon teması için yedi alt kategori belirlenmiştir. Bu kategorilerden bazıları: Sosyal kabul ve destek görmeme, bulaşıcı hastalık gibi görülme damgalanma/etiketlenme, sorunun bireyselleştirilmesidir. Baş etme yolları teması için ise dört alt kategori belirlenmiştir: Dernekleşme, özel gereksinimi olan çocuğa sahip diğer ailelerle sosyalleşme, kamusal alanda görünmez olmaya çalışma ve dini değerler. Araştırmanın sonucunda ailelerin, sosyal izolasyon ve dışlanmayla baş edebilmeleri için çok yönlü sosyal programlarla desteklenmeleri gerektiği görülmüştür.

“*Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algılarının ve Yılmazlık Düzeylerinin İncelenmesi*” adlı altıncı araştırma makalesi Harun AYSEVER ve Mukaddes SAKALLI DEMİROK tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının ve yılmazlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak desenlenen araştırmanın çalışma grubunu özel gereksinimli çocuğa sahip 128 anne ve 34 baba oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği ve Aile Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde T-Testi, ANOVA, Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis H-Testi ve LSD analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda annelerin babalara kıyasla daha mücadeleci oldukları, ebeveynlerin yaşlarının artmasıyla sosyal etkinliklere daha fazla katıldıkları, yaşamlarını daha fazla kontrol edebildikleri belirlenmiştir. Köyde yaşayan ebeveynlerin kentte yaşayan ebeveynlere göre bakım desteğini daha fazla algıladıkları, eğitim düzeyinin artması ile sosyal destek algılarının ve yılmazlık düzeylerinin de arttığı saptanmıştır. Aynı zamanda özel gereksinimli bir çocuğu olan ebeveynlerin sosyal ve bakım desteğini daha fazla aldıkları ve daha yılmaz oldukları görülmüştür. Özel gereksinimli çocuğun cinsiyetinin ebeveynlerin sosyal destek algılarında, bu destekten memnuniyetlerinde ve yılmazlık düzeyleri üzerinde farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Orhan AYDIN, Elif TEKİN-İFTAR ve Salih RAKAP tarafından kaleme alınan “*Bilimsel-Dayanaklı Uygulamaları Belirlemede 'Tek-Denekli Deneysel Araştırmaların Niteliksel Göstergeleri' Yönergesinin Matematik Becerileri Öğretimi Örneğinde Ele Alınışı*” adlı çalışma bu sayımızda yayınlanan ilk derleme makalesidir. Çalışmada özel eğitim alanında bilimsel-dayanaklı uygulamaların her geçen gün uzmanlar, araştırmacılar ve uygulamacılar arasında daha fazla dikkate alınan bir konu haline gelmesinden hareket edilmiştir. Araştırmada, Horner ve diğerleri tarafından 2005 yılında önerilen bilimsel-dayanaklı uygulamaları belirlemede “Tek-Denekli Deneysel Araştırmaların Niteliksel Göstergeleri” yönergesi ele alınmıştır. Tek-denekli deneysel araştırma desenlerine göre tasarlanmış bilimsel çalışmaların değerlendirilmesinde bu yönergenin; (a) nasıl ele alınarak yorumlanabileceği ve (b) yönergede yer alan göstergeler ışığında “kabul edilebilirlik” ölçütlerini karşılayan çalışmaların nasıl belirlenebileceği otizm spektrum bozukluğu olan bireylere matematik becerileri öğretimi konusunda yayımlanmış çalışmalardan örnekler verilerek açıklanması amaçlanmıştır. Yazarlar bu çalışmanın, tek-denekli deneysel araştırma desenleriyle araştırma tasarlayacak olan araştırmacılara ve uygulamacılara nitelikli bir çalışma süreci yürütmeleri açısından yol gösterici bir kaynak olacağını belirtmektedirler. Ayrıca, bu çalışmanın tek-denekli deneysel araştırmaları değerlendirecek olan alan hakemlerine ve sistematik gözden geçirme ve/veya meta analiz yapacak olan araştırmacılara bilimsel dayanaklı uygulamaları belirleme ve değerlendirme konusunda niteliksel göstergelerin ele alınışı açısından rehberlik edeceğini ileri sürmektedirler.

Bu sayımızda yer alan ikinci derleme çalışması *Serpil ALPTEKİN* tarafından kaleme alınan “*Matematik İşlemlerinde Akıcılığın Geliştirilmesi: Dinleyerek İşlem Yapma Uygulamaları*” adını taşımaktadır. Makalenin amacı, matematikte işlem akıcılığının geliştirilmesinde kullanılan tekniklerden biri olan dinleyerek işlem yapmanın (DİY) temel uygulama basamaklarını açıklamak ve öğrencilere ve uygulamacılara sağladığı katkıları alanyazında yer alan bilimsel araştırmalar ışığında tartışmaktır. Çalışmada öncelikle alanyazın araştırmaları ışığında DİY’in uygulama basamakları, uygulama öncesi hazırlıklar, uygulama ve değerlendirme başlıkları altında ele alınarak açıklanmıştır. Uygulama öncesi hazırlıklarda öğrencinin kullanacağı çalışma yapıları ve ses kayıtlarının nasıl hazırlanması gerektiği açıklanmıştır. Sonra birebir ya da gruba yönelik uygulamaların nasıl yapılması gerektiği açıklanarak değerlendirmede yapılması gereken önemli noktalara değinilmiştir. Daha sonra alanyazında, DİY uygulamalarının etkilerini belirlemeye yönelik araştırmalar, katılımcı sayısı, cinsiyeti, yaşı ve sınıf düzeyi, araştırma deseni, hedeflenen beceri (bağımlı değişken), uygulanan prosedür (bağımsız değişken), uygulama biçimi ve elde edilen sonuçlar ele alınarak açıklanmıştır. Bu değişkenler ışığında sonuçların öğrenciler ve uygulamacılar açısından yararları tartışılmış ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulu’nda yer alan çalışma arkadaşlarım *Dr. Öğr. Üyesi Şeyda DEMİR*, *Dr. Öğr. Üyesi Gamze ALAK*, *Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BAHAP KUDRET* ile *Dr. Öğr. Üyesi Meral Çilem ÖKCÜN-AKÇAMUŞ*’a ve Teknik Koordinasyon Sorumluları *Araş. Gör. Hatice AKÇAKAYA*, *Araş. Gör. Yasemin ŞENGÜL*, *Araş. Gör. Cebrail KARADAŞ*’a ve aramıza yeni katılan *Araş. Gör. Samet Burak TAYLAN*’a çok teşekkür ediyorum.

Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. Bir sonraki sayımızda tekrar buluşmayı diliyorum...

Doç. Dr. Hatice BAKKALOĞLU